

Učiteljski Tovariš.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj IX. V Ljubljani 15. septembra 1869.

List 18.

Ali naj otroci v šestem ali sedmem letu grejo v šolo?

To vprašanje prevdarjajo že nekaj časa ne le šolski, temuč tudi drugi možje, ki se pečajo s šolskimi postavami in sploh s šolskim življenjem; toda še dan danes ni popolnoma določeno, s katerim letom naj otroci začenjajo šolo.

Po večletni skušnji v učiteljskem stanu tudi jaz priterjujem tem, ki pravijo, da naj se sploh (izjeme naj bi bile povsod) sedmo leto odločuje otrokom za šolo, in sicer zato, ker

1. naj več otrok pred sedmim letom še na telesu ni toliko vterjenih, da bi brez škode mogli prenašati vse, kar šola od njih tirja. Če se pa otroci silijo in v kaki reči presilijo, jih ta nenaravna sila pozneje v splošnem duševnem in telesnem razvijanju dalje zaderžuje kakor čas, ki ga pri začetku (le vidoma) zamudé. Nekteri terdijo, da otrok prva leta v šoli nič kaj ne terpi, ker se le nekako igraje uči in še ne pozná resnosti šolskega življenja. Ta misel pa je popolnoma kriva; otroci morajo v šoli delati, ne igrati, in akoravno si učitelj prizadeva, da učencem, kolikor more, šolske nauke prijetno razvija, se otroški mehki um vendar kolikor toliko trudi in napenja, kar otrok vselej sam ne čuti; sej tudi plesavec veselo raja in pleše, pa se vselej vtrudi, in večkrat celó popolnoma onemaga.

Posebno naj bi se gledalo tudi na to, kako težavna je otrokom pot v šolo. Poglejmo po zimi, kako premerti, mokri v čevljih i. t. d. pridejo mali revčiki v šolo; ne more se jim vedno kazati, kako naj se napravljajo, kako naj se sploh varujejo slabih potov i. t. d., da bi toliko ne terpeli, ker v otroku

se pretaka živo kri, ki ga goni sim in tje, in ima še preslabo in premalo skušeno voljo, da bi pametno ravnal. Poletni čas male revčike nadleguje prehuda vročina toliko, da v šoli pri naj živejšem poduku omagajo in večkrat prav sladko zaspé, kar jim previdni učitelj tudi ne šteje v preveliko pregreho, in jih za tega voljo tudi nikdar ne graja ali še celó kaznuje; našteje se sto in sto takih in enakih vzrokov, kateri v očeh vseh skušenih šolskih mož jasno kažejo, da naj se nježna mladost ne preobloži in ne mori prezgodaj. Ako pa učeni šolski postavodajavci omahujejo o tem vprašanji, naj pa si zvolijo gotovšo, ne pa negotovšo pot, dokler se popolnoma ne pokaže, kaj je bolje. Varujmo mlado drevesce, iz ktereга mora prirasti čeversto, močno drevo!

2. V šestem letu je še naj več otrok za resni šolski nauk po duhu nezrelih.

Vsak naj po sebi sodi, in videl in spoznal bo, da se mu je še le pozneje jelo jasni v glavi, in da je še le v dvanajstem ali trinajstem letu še le dobil pravo veselje do učenja in da je takrat v enem letu mogel več storiti, kakor popred dve ali tri leta; tedaj tù ne veljá izgovor, ki terdi, da naj se mlad človek zgodaj začinja učiti; uči naj se le, toda domá — ne pa v resni šoli.

Današnja šola veliko veliko tirja že od malih učencev, in če se vse to sploh primerja z zmožnostjo pri otrocih s šestimi leti, se nikakor ne more sploh zapovedovati, da naj otroci že v šestem letu grejo v šolo, posebno ako se bode ravnalo po novi postavi, da bodo otroci dalje hodili v šolo. Otrok naj saj nekoliko dozori, potem naj se uči! Res, da eno leto ni veliko, toda skušena resnica je, da pri nježnih letih eno leto več izdá, kakor pozneje tri leta, in kar se na videz eno leto zamudí, se v resnici drugo leto trikrat prihití. Rekel pa bode morda kdo: Videl sem otroke, ki so že v šestem ali že v petem letu znali na pamet velikanske reči, in so zgled že marsikteremu mladenču. Ljubi moj, tudi jaz sem že videl in občil s takimi prezgodnjimi mladimi cveticami, pa skusil sem, da taki prezgodneži so malo malokrát donesli kaj sadú, ter so bili v v poznejih letih živa podoba mladega zaostalega drevja.

Otroci naj grejo tedaj sploh v sedmem letu v šolo, in učili in naučili se bodo ravno toliko, kolikor se naučé ti, ki začenjajo s šestim letom.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

f) Izmed omikovalnih zavodov in društev v Ljubljani so: kmetijska družba (osnovana 1767. leta), historično, filharmonično, muzejalno (z bogatim muzejem gledé prirodnin in starin, zlasti rimskih), rokodelsko, učiteljsko in zdravniško društvo. Bogata licealna knjižnica ali biblioteka, ki šteje 36.000 zvezkov, in pa botaniški vert.

Za povzdigo slovenske narodnosti poganjajo se:

a. časništvo s 4 časniki, vsi v Ljubljani: „Novice“ Murnik-ove, „Danica“ Jeran-ova, „Učiteljski tovarš“ Praprotnik-ov, „Triglav“ Graseli-tov.

b. Narodne čitalnice v Ljubljani, Kranji, Loki, Kamniku, Idriji, Bistrici, Ipavi, Metliki, v Novem mestu idr.

c. Telovadno društvo „Južni Sokol“ v Ljubljani zlasti pa

d. „Matica Slovenka“, osnovana 1863. l., a poterjena s cesarjevim sklepom 4. februarja 1864. leta.

g) V cerkvenem oziru je vsa kranjska vojvodina od l. 1830. ena škofija pokneženega ljubljanskega škofa, osnovana leta 1463. Dekanstev ali tehantij je 20 (v Ljubljani, Loki, Kranji, Radolici, Kamniku, Moravčah, Šmarji, Litiji, Trebnem, Kerskem, Novem mestu, Metliki, Kočevji, Ribnici, na Verhniki, v Idriji, Cirknici, Postojni, Bistrici, pa v Ipavi); far bilo je 1866. leta 194 (pa protestanška v Ljubljani), lokalij 81, cerkvá sploh 1329 pa 152 kapelic, svetnih duhovnikov in klerikov 707 (pa 1 protestanski), 7 samostanov (3 frančiškanski, 2 kapucinska in 2 uršulinska), redovnikov 55, nun 93. V Ljubljani je semenišče pa bogoslovski zavod, ki je štel 1869. leta 6 učiteljev pa 82 bogoslovcev; tam je tudi Alojzišče (seminar za gimn. dijake, katerih je bilo 1869. l. 60.)

V Ljubljani je deželna bolnišnica, pa blaznica, otroška bolnica (vstanovljena 1865. leta) in zavod, iz kterega dobivajo pomoč bolni tergovski pomočniki, pa tako imenovana krajcarska družba v pripomoč revnim delavcem.

Oskerbovalnic je v deželi tedaj 16 s 2900 oskerbovanci (1162 bilo je moških in 1740 ženskih) s 14002 gld. stroš-

kov (po 4 gld. 50 kr. na vsako glavo), ubožnic (zavodov in hiš za uboge) 171 s 5677 oskerbovanci in 40792 gld. stroškov (po 7 gld. 11 krajc. na 1 glavo na leto).

Stari in mladi Slovenec.

Pri.

O. Pri adjectivis, positivo vel comparativo, additum minuendi vim habet: priučinü *πρόσπεινος* famelicus, priblêdû subpallidus itd.

S. Pribel semialbus, prisladek subdulcis, pričern, priprost, priprüvi *πρόχειρος* qui est in promptu; priprüvinü-ni anterior, proximus, uti videtur; vjema se po svoje s po a) cum positivo: pobogatü, podobrû jesi otî mene, pohraberü, poludî stultior, pomekikü mollior, povelik, pogizdav, pohiter, pojunak ot mene; poskoro, podobrê, pogolêmi, ponaprêdi, poblizki ganz nahe; b) cum comparativo: polepša, powyše, podalje, poboliše, poniže itd.

Pribaska — prigovorü.

S. Jeli iz bajati, basen pribaska proverbium? Prav vsêc mi je za pregovor, prislovica.

O. Prigovorü hortatio, consilium, vituperatio.

S. Nsl. pravite naevus t. j. napaka. Za pregovor jaz nikakor ne morem pisati prigovor, kakor silijo nekteri, ker prigovoriti, prigovarjati je „zusprechen“ v dobrem pa v slabem smislu, kar kaže tudi stsl. beseda; prêgovoriti stsl. persuadere. Časih mi služi stsl. prê — za nsl. pri, a ne vselej na pr. prêklêtü za priklêtü.

O. Enako pomeni prirokü cognomen, vituperatio; priročinü reus, priročitü fortasse vituperandus, bes priroka qui vituperari non potest.

S. Tudi pridêvükü, agnomen, prêzimę (cf. prêzû super, praeter), iz preimenovati nsl. prejmek, navadniše primek, priimek; prêkorü, prozvište cognomen, prozvanije nomen, denominatio.

Priveška.

O. Privezû m., priveza f., kar privazû m. vinculum; priveška alligatura, -prêvezûka; prêveslo fasciculus, preväza corrigio.

Pridü.

O. Pridü commutatio, recte lucrum, pridêti-dêja-ješi adferre, iniicere; pridati, in prinaditi-žda-diši addere, pridatükü in prinada f. additamentum.

S. Prid ali prud, pišete, je commodum; moj jarem je priden; priditi, pruditi, pridovati prodesse, napruditi proficere; ispriditi je nasprot perdere.

Priznakü — primêta.

S. Kar znakü i mêta: priznakü nota, primêta signum, primêtü animadversio; primetü quod adiiicitur, strues.

Pri — pro — prêzorü.

O. Prizorü inspectio, visio, prizrakü spectrum; prozorü prospectus, fenestra; prêzorü superbia.

S. Po tem se imajo razločevati prizreti, prizoren, prizračen; prozreti, prozoren, prozoriv, -ljiv providus, perspicax, conspicuus, prozorno mêsto; prêzrêti, prêzirati negligere, despicerere, prezritelj, prezornik, prêzorno, prêzorivü superbus, arrogans p. prêzoriva slovesa.

Prikladü.

O. Priklada f. comparatio, exemplum, kar tudi prilika, primêrü m., prikazü, prikazni fabula, visio, pripokazü-ukazü; prikladomî coniectando; proobrazije exemplar.

S. Prilika similitudo, nsl. tudi occasio; prikladinü, priličnî, prigodinü aptus, conveniens.

Prisojnü.

O. Apricus, priono mesto; prisoije locus apricus, serb. prisoje, cui opponitur osoje, osoije, osojna, vere est locus opacus.

S. Prisoje je solnčna, osoje senčna stran; serb. guja, zmija (kača) osojna, osojnica, in prisojkinja, prisojnica; nota sríce osojno; osojevje, osonje, osovje.

Prisîñü — prêsîñü.

O. Prisî, prisîno semper, iugiter, -bytinü, -suštîñü perpetuus; -dêva ἀειπαρθενός, -cvêtivü perpetuo virens, prisînostî aeternitas; prisîñü cognatus, familiaris, genuinus p. bratü, synü, rodü, mužî, -sna sestra, vnuka, -sno čedo, -sny oticî, gostî; prisîñî; prisîñiti -nja -niši associare,prehendere; prisînakü, rectius forte -snjakü, germanus, prisîñina peculium, -nota -nistvo genuinum esse, familiaritas, -snîstva proprietates.

S. Nsl. pristen passend, leiblich, pristni brati; cf. let. istnêki leibliche geschwister; stsl. istü, istina (VI, 44).

O. Presinü *ἀζωμος* non fermentatus, p. hlébü, -no pivo, têsto itd.

S. Prêsen je nsl. crudus, presnoča, oprêsnik, presnec, prešišnjek -njak, hrov. prisan, prsnac placenta, serb. prisan, prijesan recens, brašno prjesno; rus. prêsnečü, polj. przasny, ahd. frisc recens, mhd. vrisch.

Prisega.

O. Iusiurandum, prisega iuramentum, priseglivü tangendi cupidus, avidus.

S. H prisegi gnati; pri nas na prisego djati in gnati koga; v roke seči fidem dare; cf. scr. anga antiquior instr. weil man beim schwur den körper berührte; germ. bei leibe.

Pri — prêtvoriti.

O. Pritvoriti, pritvarjati addere, parare p. sebê slavu, svary, -se fingere; pritvorü ambitus, septum, porticus, -rînü -nikü simulator; prêtvoriti - tvarjati mutare, -se mutari.

S. Da ni treba rekati vedno premeniti -njati -njavati.

Pričina.

O. Pričina t. j. causa; činiti, pričiniti -nja -niši addere.

Pričestí.

O. Portio, communicio; pričestije participatio, pričestiti -šta -stiši participem facere, heredem fieri p. zemlju, žizni věčnuju, -se participem esse p. brašina, svętyihü; grêsê; pričestînü -nikü -nica particeps: têlu svetomu, vtoromu braku.

S. Ker pišejo nsl. često saepe, češče saepius; kaj da ne bi pisali i pričestje (cf. često); pričesčati -iti, -se communicare, pričesčevati; serb. pričest, pričestje communicio.

Prijati — prijeti.

O. Prijati -jaja -ješi, raro prêja -ješi providere, curare, scr. prî amare, prijazni f. amor, benevolentia, fides; m. amicus; neprijazni nequitia, prijanije favor; -prijeti -priiü -mešiprehendere, utilitatem capere, prijëtînü gratus, prijëtükü res gratae.

S. Prijaznovati favere, prijazniv -en -vec benevolus, blandus; prijateljiti se amicum fieri, — teljevati esse; iz prijeti je nsl. prijeten acceptus, po stsl. prijêtovati, prijektiv -en, prijëtî-

nik ũ qui accipit, kakor primitelj qui excipit, e serb. primiti, primljenje; nota nsl. primski zinsbar; primšič manceps pächter; in primskovo?

P a š n i k.

Napeljui že v mladosti učence, da si izvolijo primerni pravi stan! Vsak človek ima za kak stan več zmožnosti, kakor za drugi, torej naj učitelj te zmožnosti pri učencih zapazuje in se potem previdno ravná, in naj tega učencem naravnost ne kaže. Splošno naj učitelj učencem kaže, da vsak stan mora po svoje jesti kruh v potu in trudu. Nekteri stanovi imajo telesna dela, ktera pa vterjujejo zdravje; drugi delajo toliko težje z duhom, in večkrat taka opravila zdravje podkopujejo. Vsak stan ima cvetice in ternje, dobrote in težave. V vsakem stanu mora človek svoje dolžnosti na tanko in vestno opravljati, če hoče, da ga imajo ljudje radi in da ga spoštujejo in mu zaupajo.

Vadi že v prvi mladosti učence vsega dobrega! Dobra izreja že pri naj mlajših otrocih oživlja in vterjuje vse dobro, zatira pa vse napačno in pregrešno. Pregovor pravi: „Česar se človek mlad navadi, tega se star ne odvadi“, in to je gola resnica. Človek, ki je bil mlada leta slabo izrejen in zanemarjen, se je v poznejših letih malokrat ali se še ni nikoli popolnoma poboljšal. Če hočeš otroka za dobro vneti, ga že zgodaj vadi, da bode prav razsojal, kaj je prav, kaj ni prav, kaj se sme, kaj se ne sme. Kdor na otroke dobro pazi, vidi, da otroci kmali čutijo, kaj smejo storiti, in kaj ne smejo storiti. Že dojenček, ki je komaj leta star, kmali vé, da ga ima mati raji, če je tiho, kakor pa če joka in se dere, in tako rastejo z otrokom vred vsa druga spoznanja, po katerih naj se odgojnik modro ravná, da otroke že v naj nježniši mladosti napeljuje na dobro in pravo. Korenince, ki se zgodaj vterdijo, so bolj in bolj močne in pozneje prave korenine, katerih ne izruje vsaka mala moč in ne zamori vsaka perva nezgoda.

Šolske stvari.

Kazavni nauk. Kazavni nauk naj učitelj razdeljuje po letnih časih; vpraša naj: Kaj delajo ljudje sedaj na polji? Ktere

tice sedaj pojó? Kterih že ni pri nas? Ktere cvetice sedaj rastejo? Ktere so že odcvetele? Kaj sedaj zdravju škoduje? Kaj koristi? n. pr.: Jeseni otroci radi jedó preveč sadja, se zvečer in zjutraj prehladá in dobé grízo, ktera jih pomori. Kaj je gríza? Gríza je huda bolezen v čevih v poletni vročini, ali v prvi jeseni, in napada naj raji otroke, ki si želodec premrazijo ali popačijo. Kdor dobí hitrico, t. j. da mu preveč goni skozi čeva, naj nič ne zamudí, ker tú je zamuda večkrat poguba. Pije naj prežgano juho in ječmenov gorek sok; trebuh pa naj toplejše obleče. Če ga vedno bolj peče in grize po trebuhu, naj se uleže v posteljo in naj pošlje po zdravnika. Neumni ljudje svetujejo za grízo vino, žganje, poper in enake domače reči, ktere pa so v tej bolezni hud strup. Gríza je tudi nalezljiva, tedaj ne bodi pri gríževem dalje, kakor ti je treba!

Koristne stvari.

Iz zgodovine o znajdbah.

1. Pervo vnetilo.

Pervo vnetilo ali priprava za ogenj je bila nekaka dergalnica, ki jo imajo še sedaj južnoafrikanska ljudstva in Indijani. Ta dergalnica ima iz lahkega mehkega lesa debelo desko, ktera ima zgorej več na pol okroglih lukenj in palčico iz terdega lesa. Kedar hoče kdo ogenj narediti, napolni luknjice v deski s strohnjenim lesom ali s kako drugo tako rečjo, ki se rada vname. Potem se palčica z obema rokama vertí (kakor s kuhinjsko dergljo) tako dolgo, da se vnetilo v luknjicah vname.

2. Perva posoda.

Naj perva posoda je bila votla pest. Potem so ljudje jeli za to rabiti reči iz narava, n. pr.: lupine terdega sadja, kakor so orehove, jajčje, čepine od mnogih živali, votla stebela raznih rastlin, buče i. t. d.

3. Pervo brodovje.

Ljudje so videli, da po verhu vode plava les in druge take reči, da po ledenem morju plavajo ledene plošče, po katerih se tiči in druge živali po vodi vozijo. To jim dá misel, da

zvežejo po več lesenih hlodov vkup in se vozijo pa vodi. Pozneje so iztesovali in votlili debela debla, ktera so jim služila za čoln. Tudi terde debele skorje in še celó suhe živalske kože so rabili v ta namen. Po nekterih krajih v Ameriki imajo še sedaj plavarce iz sešitih kož morskih volkov, na ktera se devlje deska za sedež in tudi malo jadro. (Prih. dalje.)

Splošni učiteljski zbor v Gradcu.

Tretji splošni zbor vseh avstrijskih ljudskih učiteljev je bil letos v Gradcu 31. avg., 1. in 2. sept., h kateremu se je sešlo čez 1800 učiteljev iz raznih deželá našega cesarstva; iz Kranjskega je prišlo v ta zbor 11 učiteljev (5 iz Ljubljane*), 6 iz dežele). 30. avg. je bilo posvetovanje pred zborom v deželni viteški dvorani.

Zbrane (kterih je bilo čez tisuč) je pozdravljal prednik krajnega odbora g. Jož. Lukas, potem pa prednik stalnega odbora g. Bobies iz Dunaja.

Za pervosednika je bil enoglasno izvoljen g. Bobies, za njegovega namestnika pa g. Lukas in g. Herrmann, državni poslanec. Za pisarje so bili izvoljeni g. g.: Steiner, Ernst, Gugl in dr. Ceyneck. Za tem se je sestavil opravični red za veliki zbor in točke, o kterih se bode govorilo. Po živem pretresovanju se je zbor zedinil o teh le točkah:

1. Če pride življenje v šolo, pride šola v življenje. (Nasvetoval g. Kremer iz Maribora.)

2. Vodila pri podučevanju. (Nasv. g. Deinhardt.)

3. Naloga, ki jo ima šola. (Nasv. g. Köhler.)

4. Naloga, ki jo ima šola z ozirom na avstrijske razmere. (Nasv. g. Herrmann.)

5. Šolski zbori, kakošni naj bodo. (Nasv. g. Götzl.)

6. Kakošna naj bodo berila, da zadostujejo zahtevam ljudskih šol. (Nasv. severno-češko učiteljsko društvo, poročeval g. Holczabek.)

7. Nauk o podobah v razmeri z risanjem in delom s podobami. (Nasv. učiteljsko društvo iz Cnajma, poročeval g. Deinhardt.)

8. Telovadstvo kot splošni potrební nauk pri naučevanju in vzrejevanju. (Nasv. učit. društvo iz Cnajma, poročeval g. Ernst.)

*) Slavni mestni zbor v Ljubljani je v seji 7. t. m. trem mestnim učiteljem v ta namen podelil vsakemu 20 gld. odškodnine. Vredn.

9. Kako naj se vredí učiteljska plača. (Nasv. vrednik „Freie päd. Blätter“ g. Jessen.)

Po nasvetu nekterih čeverstih govornikov se je enoglasno odločilo za prvi dan: vodila pri podučevanju in kakošna naj bodo berila za ljudske šole; za drugi dan: naloga, katero ima ljudska šola z ozirom na avstrijske razmere, — če pride življenje v šolo, pride šola v življenje; za tretji dan: plača in stopnjevanje ljudskih učiteljev.

31. avg. ob 9. uri zjutraj v talijinem gledišču prednik krajnega odbora g. Lukas prične zborovanje s slovesnim govorom, v katerem upa, da bodo sklepi tega zbora vse pričujoče še dolgo spominjali na Gradec.

Graški mestni župan g. Moric vit. Frank pozdravlja učitelje v imenu graškega mesta; pravi, da so učiteljski zbori velik napredek za šolstvo. Učitelj ima nalogo, da mladosti vcepuje ljubezen do domovine in resnice, do prostosti in pravice in da s tem pomirja národna gibanja. (Dobro!) „Izrečajte nam misleče ljudi, in peljali bode te državo slavni prihodnosti naproti“.

Deželni poglavar g. grof Gleispach pozdravlja goste v imenu dežele in deželnega namestništva, katero je že od nekdaj za izobraževanje mladosti pred vsem drugim naj bolj skerbelo.

Pervi pervosednik g. Bobies se serčno zahvaljuje za čast, da mu učitelji že tretji pot kažejo toliko zaupanja, da ga volijo za pervosednika; kaže potem sedanji stan ljudske šole in novo šolsko postavo, ter pozdravlja svetlega cesarja s trikratnim klicem „slava“, kar v zboru živo odmeva. Tudi „slava“ ministru šolstva g. Hasnerju in baronu Eötvösu se razlega po zbornici.

Pervosednikova namestnika g. g. Lukas in Herrmann ravno tako pozdravljata pričujoče in kažeta, kako važno za učitelje sploh je to zborovanje.

Na versto pride prva točka: „vodila o podučevanju“, o kateri poroča g. Deinhardt iz Dunaja. Podučevanje naj bode pervič vzrejalno, t. j. pri podučevanju naj se posebno ozira na osebnost in zmožnost učencevo; drugič naj se gleda na to, da se njegove moči razvijajo. Učitelj naj na učenca pazi, naj si ga pridobuje, išče in sploh tako daleč pripravlja, da samostojno

ravná. Podučuje naj se djansko in znanstveno, нравno in lepo-vedno. Pri tem pa naj si učitelj prizadeva, da je tudi sam samostojen in da vselej tako dela, kakor vidi, da mu bolje kaže, akoravno se n. pr. natančno ne ravná po načertanem učnem vodilu i. t. d.

G. Sim. Heller iz Dunaja vse to poterjuje in povdarja, da naj se podučevanje in vzrejevanje vedno vjema in človeka izobrazuje. V izobraževanju maternega jezika je vzrejalni značaj; zgodovina naj se navdušeno kaže v čisti resnici, da se otrok že zgodaj vnema za prostost, enakost, za ljudske pravice in za domovino. Verska izreja naj se opira na božje spoznanje, in naj ima podlago v tisti veri, ktere se je otrok učil v maternem naročju. Taka izreja bi bila prava ljudska izreja.

G. Lederer iz Pešte pravi, da naj bodeta izreja in poduk naravna; pred vsem naj se gleda na to, da se gojé ljudje po moči, ne pa ljudje po besedi.

Med tem pride v zbor vladini namestnik vitez Neupauer, ter pozdravlja pričujoče v vladinem imenu, pa želi, da bi zbrani šolski možje svojo nalogo izverševali v duhu napredka.

Potem se dalje obravnava. G. Steiner iz Dunaja pravi, da naj učitelj otroka dobro pozná, da naj ga potem prosto, samostojno, mikavno, veselo in prijazno podučuje.

G. Holczabek iz Dunaja povdarja posebno otroška čutila, in za voljo tega naj se v šoli goji tudi pesništvo.

G. Lederer in Pešte nasvetuje: Naj se zbere odbor iz šolskih mož raznih deželá, narodov in ver, kateri naj sestavi več vprašanj ozirajé na naravo, osebnost, na življenje in nagnjenja, na igre in zmožnosti otroške. Te vprašanja naj se odgovarjajo, in tako naj se z združenimi močmi sestavi posebna vednost „spoznanje otroka“ (Kinderkunde).

Ta nasvet se sprejme.

Po nekterih pozdravljanjih iz mnogih krajev in od raznih društev do zbora, pride na versto druga točka dnevnega reda o šolskem berilu, kar poroča g. Holczabek iz Dunaja. Berilo naj bode dodatek drugim učilnim pomočkom. Naj boljši učilni pomoček pa je učitelj sam; tedaj ni prav, da se učitelju zapoveduje, ktera učilna sredstva naj rabi. Dober učitelj tudi celó s Pavlihovim berilom kaj dobrega doseže; slab učitelj pa z naj

boljšim berilom nič ne opravi. Berila naj pred vsem obdeljujejo jezik in lepo (estetično) omiko, in naj bodo potem vsem drugim naukom dodatek.

G. Herrmann tudi povdarja, da je pri berilu učitelj poglavitna stvar.

G. Ernst iz Dunaja pretresa dosedanja berila in pravi, da ne veljajo, akoravno so jih že tolikokrat popravljali in pre-narejali. Skušeni učitelji naj spisujejo in sestavljajo šolska berila; šolske knjige, ki se brez skušenih učiteljev pri zeleni mizi delajo, niso djanske.

Srenjski odborik Umlauft iz Dunaja hoče, da naj se učiteljskim zborom daje pravica, da določujejo berila za šolo. Vsakemu učitelju naj se dovoljuje, da si prosto voli učilne pomočke, katerih mu je treba. Šolska postava o tem ne določuje jasno. Z našim šolstvom smo še le na pragu do praga k napredku.

G. Bauer-u iz Lundenburga niso po volji npravni dostavki v verzih (Moralverschen) v berilih, in g. Kobler, tudi iz Lundenburga, nasvetuje, da naj stalni odbor združeno z učiteljskimi društvi sestavi berila oziraje se na posebnosti vsake kronovine. S tem se končá zborovanje prvega dneva.

Drugi dan 1. sept. je bila druga seja. Govori se dalje o berilih. G. Kaltner iz Dunaja zahteva, da naj bodo berilne vaje tako razdeljene, da se bodo v vseh razredih po šolah logično vjemale, da se ne bode v enem razredu podiralo, kar se je v drugem zidalo.

G. Petrič iz Zagreba pravi, da naj berila zatirajo vraže med ljudstvom.

G. Goldberger nasvetuje: 1. tretji učiteljski zbor naj slavnemu c. k. ministerstvu za šolstvo izreče željo, da naj se šolska berila prenaré in popravijo, in učitelji naj pri tem svetujejo in pomagajo; 2. pri pesmih v berilu naj se povsod pristavlja pesnikovo ime; 3. spisi verskega zapopadka (konfessionellen Inhaltes) naj se v berila ne jemljejo.

G. Braier iz Lundenburga se ne vjema s tem, da naj bi si vsak učitelj smel prosto voliti berila, in nasvetuje, da naj se izpiše darilo za naj boljše berilo.

Tudi g. Lederer iz Pešte priporoča darila za berila, da se bode pri tem delu mnogo učiteljev vdeleževalo.

G. Einfeld nasvetuje: 1. berilo naj ima skozi in skozi glavno misel, naj obsega otrokovo dušno življenje, in naj sploh pripomore, da se bode otrok mogel vdeleževati občne omike svojega naroda. Berila, ktera otroka na podlagi posamnega razvitja izobrazujejo, naj se zaveržejo. 2. Zemljepisje, zgodovina in naravoznanje kot nauke za se niso za berila. Životopisi iz zgodovine, iz znajdeb i. t. d. naj se v berilih toliko nahajajo, kolikor je to za otroke v ljudski šoli. 3. Berila naj se spisujejo v lahkem razumnem zlogu, ne pa učeno in otrokom nerazumljivo. 4. Ker naj bi bila berila tudi podlaga za jezik, naj bi bila tudi enakolika v pisavi i. t. d. 5. V berilih naj se gleda tudi na to, da se zraven poglobitnega namena tudi doseže kak postranski namen, posebno kar zadeva enaka narečja pridelke iz prejšnjih časov i. t. d. Berila naj spisujejo in sestavljajo se vé da učitelji.

G. Zima iz Völkemarkta pravi, da naj se pri berilih posebno gleda tudi na poznanje domače dežele. (Prih. dalje.)

Dopisi in novice.

Iz Dunaja. 4. sept. Ljubi „Tovars!“ — ne zameri, ker ti do danes vkljub naj boljše volje še nisem nič dopisal; dragega časa nam namreč tukaj tako primanjkuje, da je skoraj neverjetno. Vsaki dan zunaj nedelj sedemo namreč dopoldan od 8. do 12. ure; popoldan bi sicer tri dni imeli prosto, ker pa gg. profesorji take dni navadno napravijo kakšno tako imenovano „demonstracijo“, se tudi popoldanski čas tako pogubi, kakor bi ga kafa vzela. Tako smo n. pr. včeraj popoldan od dveh celó noter do osmih zvečer pri treh gg. profesorjih poduk in demonstracije imeli. Ni tedaj čudo, če povem, da marsikaj še nismo videli, kar bi bili lahko, ako bi nam bilo malo več prostega časa odmerjenega. — Kar zadeva število učениkov, ki smo le-sem poslani, jih zamorem tudi še le danes naznaniti, ker smo še le pred kakimi tremi dnevi dotični zapisnik dobili. V I. razredu je 72 rednih slušateljev in 4 tako imenovani „hospitanti“. Eden zmed teh je vendar že izostal. Po rodu so v tem razredu samo Čehi, Moravci in Šlezierji; en sam je Doljni Avstrijan. V II. razredu nas je 83 rednih slušateljev in 6 hospitantev. V ta razred smo vversteni 4 učениki iz Gorenskega, dalje Tirolci, Solnogradčani, Zgornje-Korošci, Zgornje-Štajerci, učitelji iz Vorarlberga, kakor tudi nekoliko njih, ki so iz bolj goratih krajev Spodnje in Zgornje Avstrije. V III. razredu so ostali učениki iz Kranjskega, dalje oni iz Primorja, Spodnj. Koroškega, Spodnj. Štajerskega, Spodnj. Avstrijskega, iz Galicije, Bukovine in Vojaške

granice. Slušateljtev tega razreda je rednih 62, hospitantev pa 13. — Vseh skupaj nas je tedaj 259; lepo število. Razredba je tedaj letos drugačna, kakor je bila lanskega leta, ko so bili učitelji po zmoglostih v razrede vversteni; tudi v podukih je malo spremenjeno. Gospodje profesorji so prav izverstni možje; edino, kar z manoj tudi še mnogo drugih gg. učencikov obžaluje, je to, ker gg. profesorji nekoliko prehitro svoje uke prednašajo. Se vé, gradiva je neskončno veliko, torej morajo hiteti; nam pa vendar, akoravno se trudimo vse sproti zapisati, marsikako zlato zernice s tem uide. Prizadevamo si po vsi moči, priučiti se po mogočnosti veliko, kar se ravno v tako tesno odmerjenem času priučiti dá; to je pa vsakemu znano, da v 7 tednih človek ne postane še „učena glava“. — Letošnji poduk se ni bil tudi s tako slovesnostjo pričel, kakor lauski; vendar pa nas je njih ekscelencija minister g. grof Potocki že dvakrat počastil med podukom s svojim častnim obiskanjem; 12. in 30. avg. namreč. Obadvakrat se je precej dolgo v vsakem razredu pomudil in pazljivo poduke poslušal. — Mislil sem, da bom mogel kaj več še tudi drugih dunajskih učilnic pregledati; pa dozdej sem samo še le v dve taki napravi prišel: v komunalno glavno šolo IV. dunajskega okraja, kjer je nadzornik znani g. učenik Bobies in pa v šolo c. kr. sirotišnice, ktero podučujejo šolski bratje. V tem vstavu je z glavno šolo združena tudi spodnja realka. Danes se sicer ne vterpim spuščati v natančni popis teh dveh učilnic; obljubim pa, ako mi Bog zdravje dá, da ti bom to, dragi „Tovarš“, kasnej prav natančno popisal. V sirotišnici vlada toliki red in tolika natančnost v vseh rečeh, da skoraj ni za izreči. — K sklepu naj povem še to, da je g. profesor Grossbauer, ki nam je gojzdnarstvo razkladal, 1. t. m. svoj nauk že skončal. Tako lepo, da ganljivo se je od nas poslovil, da se oče od svojih otrok ne more lepše posloviti. Vsi, on in mi smo bili skoraj do solz ganjeni. Da se je tudi naš g. načelnik (Obmann) v imenu vseh učiteljev g. profesorju serčno zahvalil za podeljene nauke, se umé samo po sebi. Zdaj pa za danes skončam, serčno pozdravlja vse učnike in prijatelje v daljni domovini. Božja pomoč!

Jos. Levčnik.

Iz Štajerskega. Za okrajne šolske oglednike na Štajerskem so imenovani gg.: za mesto Gradec učitelj učilniške šole dr. Zeynek; za mesto Maribor ravnatelj učilniške šole J. Kremer; za mesto Celje gimn. profesor dr. G. Lindner; za Aflenc, Kindberg, Mürzzuschlag in Marijno Celje Ludv. Preining, prvi učitelj v Neuburgu; za okraj Celjski, Tüffer, Šmarije Jan. Krajnc, učitelj učilniške šole v Mariboru; za Franc, Oberburg, Schönstein Pet. Kapun, učitelj in ravnatelj glavne šole v Gonobicu; za Deutschlandsberg, Staine, Eibiswald Ign. Gugl, učitelj glavne šole v Gradcu; za Feldbach, Kirchbach Jan. Bunte, učitelj in ravnatelj glavne šole v Feldbachu; za Fehring, Fürstenfeld J. V. Pichelhöfer, učitelj in ravnatelj v Fürstenfeldu; za graško okolico Jan. Rehaček, ravnatelj glavne šole v Gradcu; za Frohnleiten Mih. Freydl, ravnatelj v učilniški šoli v Gradcu; za Voitsberg dr. Fr. Ilwof, učitelj realke v Gradcu; za Hartberg, Pöllau in Friedberg Mat. Löcker, učitelj glavne šole v Hartbergu; za Judenburg, Oberzeiring, Obdach, Knittelfeld Hen.

No ö, gimn. učitelj v Leobnu; za Lipnico, Wildon, Arnfels Jan. Rožek, gimn. profesor v Gradcu; za Bruck, Leoben, Eisenerz, Mautern Fr. Tomberger, ravnatelj glavne šole v Leobnu; za Liecen, Rottenmann, St. Gallen Otm. Berger, ravnatelj glavne šole v Admontu; za Aussee, Irdning, Gröbming, Schladming Andr. Genger, učitelj glavne šole v Admontu; za Luttenberg, Oberradkersburg Jan. Bauer, učitelj glavne šole v Luttenbergu; za Maribor, St. Leonhard, Slov. Bistrico Fr. Furegg, učitelj glavne šole v Gradcu.

Iz Gorice. (C. k. okrajna šolska svetovavstva) se imajo 1. sept. konstituirati, akoravno niso še imenovani okrajni nadzorniki. (V drugi volitvi je izvolila učiteljska skupščina v Sežani gg. Jerneja Brenceta, duhovnika v Dutovljah, v Tržaški škofiji, in Jožefa Šlunderja, vikarja v Lipi, v Goriški nadškofiji. — V Gradišči sta izvoljena ondašnji učitelj g. A. Perko, in vikar in učitelj v Nogaredu, g. Pet. Fabris. — Za mestni okraj v Gorici niso še volili učitelji svojih zastopnikov, bodo pa te dni; brž ko tudi starešinstvo svoja dva zastopnika izbere, uravná se tudi mestno svetovavstvo. Zakasnila se je v mestu ta stvar zato, ker so čakali potrjenja novega župana, in ni bilo med tem starešinstvenih sej. — Ko bodo okrajna šolska svetovavstva postavno ustanovljena, bode konec neprilicnostim prestopne dobe in ne bo vsaj treba več dvomiti zastran pristojnosti poprejšnjih in novih oblasti. To dvomljenje je vzrok marsikakim zmešnjavam gledé napovedanja konecletnih preskušenj po vaseh.) („Dom“.)

Iz Kranjske gore. 25. preteč. m. smo imeli tudi pri nas šolsko spraševanje, pri katerem je bil okrajni šolski oglednik in še dva druga gospoda. Otroci, kateri so pridno v šolo hodili, so dobro znali. Po mestih otroci naj več redno v šolo hodijo; vse drugače pa je na deželi. Otroci ne hodijo redno v šolo in ravno zavoljo tega slabo napredujejo in še pri vsem tem učitelju delajo veliko truda. Učitelj si ne more kaj, če ne more z lepim, ne z resnimi besedami privabiti nerednih učencev v šolo, in prav krivo se toži nad učiteljem, ako se pravi: „Otroci so divji, nič se ne učé v šoli“. Dokler starši ne bodo spoznali, kako zeló je otrokom treba, da se v šoli kaj učé in naucé, in dokler se ne bode postava o tej zadevi povsod enako spolnovala, ne bode šola koristila toliko, kolikor bi mogla. Tedaj napeljujmo starše, da bodo spoznali, kaj je za njih otroke dobra šola, — potem pa tudi združeno delajmo, da se bode postava o šolskem obiskovanju na tanko spolnovala.

Fr. Stajec.

Iz Gorenškega. Po več krajih po Gorenškem so bila šolska spraševanja očitno razdeljena. Duhovni gospodje so prašali posebej kerščanski nauk, učitelj pa zopet posebej (drugi dan) šolske nauke, in v nekem kraju je g. fajmošter na dan pred navadno šolsko preskušnjo vpríčo staršev od šole se poslovljal, da so se učenci in starši solzili. Sliši se, da duhovščina tudi o začetku šolskega leta po stari navadi ne bode v cerkvi šole oznanjevala in priporočevala. V takih okoliščinah je učiteljski stan dvakrat težaven. Po drugih krajih kakor beremo, so konzistoriji o tej reči že določili in svojim duhovnom naročili, kako naj se do šole vedejo; pri nas pa še ne vemo, kaj in kako. Kdaj in kako bodemo zlezli čez prag, Bog sam vé. — o —

Iz Vinice na Dolenskem. — 23. avgusta je bilo očitno šolsko spraševanje v Dragatušu. Serce mi je veselja igralo, ko sem videl šolsko izbo polno pridnih in marljivih učencev in učenk. Dasiravno je šolska izba še precej prostorna, vendar so morali nekteri otroci pri vratih in poleg klopi stati, kajti prostora ni bilo, da bi se bili usedeli. Obžalovati moram le to, da so bili otroci pri branji in odgovarjanji pretihi, sicer pa preveč glasni. — Pri tej priložnosti sem si tudi ogledal veliko in kaj lepo vredjeno drevesnico ondotnega nevtrudljivega župnika čast. g. Volčiča. Kdorkoli to drevesnico vidi, mora priznati, da si čast. g. župnik za pospešitev sadjereje med tolikanj let popolnoma zapuščenimi belimi Kranjci na vso moč prizadeva. Hvale vredne so tudi njegove besede, ki je je konec šolskega izpraševanja pohvaljenim učencem nekako takole izrekel: „Ljubi moji otročiči! ker so šolska darila prepovedana, vam jih tudi nemoremo dati. Dvema učencema pa, ki sta letos najbolj znala in med drugimi tudi očitno pohvaljena bila, podaril bom vsakemu po eno žlahtno drevesce, da si je na svoj vert zasadita“. Slava tako verlemu gosp. župniku!

25. avgusta potem je bilo šolsko spraševanje v Vinici. Tudi tukaj je bila šola napolnjena z otroci in videlo se je, da so jo še precej marljivo obiskovali. Otroci so bili sploh mirni in tihi ter so tudi na vsako vprašanje lepo in glasno odgovarjali. G. učitelj Kavšek je pokazal očitno, da je bil med letom zelo marljiv in da si je tudi mnogo prizadeval na korist svojim učencem. Otroci so prav lepo in gladko brali, ter so tudi pri številkanji na pamet pokazali, da vse dobro umejo, kar je učitelj vpraša. Naposled so tudi iz slovenske slovnice tako lepo in umno odgovarjali, da bi bili marsikterega učenca celó iz kake glavne šole lahko osramotili. Zarad tega je pa tudi g. grof Chorinski, ki je bil pri obeh omenjenih skušnjah kot šolski ogleda in poročevalec, viniškemu učitelju javno hvalo izrekel. — Konečno vendar nemorem nekaj zamolčati, in to je, da viniška šola nima drevesnice in da se tudi učenci iz sadjereje prav nič niso učili. Bog dal, da bi k letu tudi v tej zadevi viniško šolo pohvaliti mogli. T.

Iz Ljubljane. Danes se začne deželni zbor, na kterege se oči kranjskih učiteljev upljivo obračajo. Vemo, da bode tu prišla zopet na versto „šolska postava“ in marsikaj, česar učitelji kervavot potrebujejo. Že je leto, ko smo ravno ta dan v Ljubljani pervikrat zborovali kranjski učitelji in svoje rane in želje vsemu svetu, posebno pa še slavnemu deželnemu odboru posebej odkrili in ga pismeno prosili za pomoč v sili, v kateri že dolgo hiramo. Zanašamo se, da bode letošnji deželni zbor vzajemno postavil si spominček, da mu je pred vsem drugim na sercu prvo blagostanje t. j. omika domače dežele.

Premembe v učiteljskem stanu.

G. Anton Berčič, učitelj v Podvelbu, je prestavljen za podučitelja v Žire; pot. uč. pripravnik g. J. Petrič pride na njegovo mesto v Podvelb (Col).